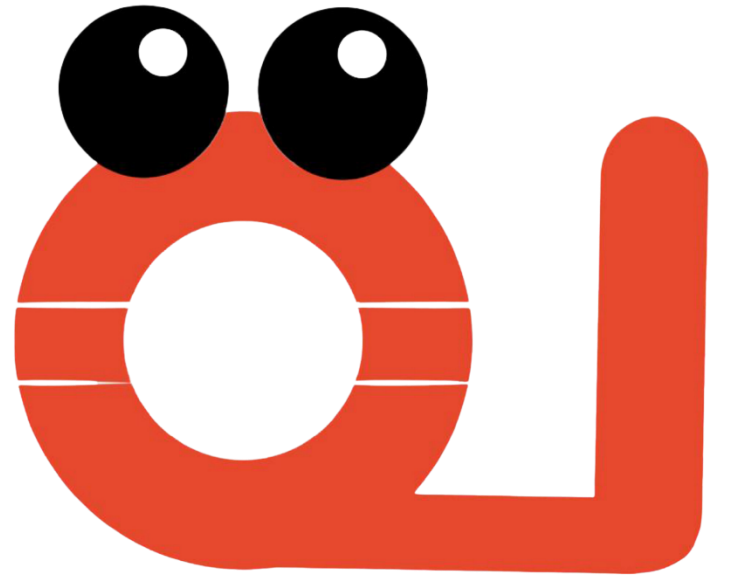

HUKUK

ÖZİŞİK

NOTLAR

1996

TURK HUKUK TARİHİ

BAHAR-FİNAL

0 505 346 19 98

@ozisikhukuknotlar

Bizi Tercih Ettiğin İçin **TEŞEKKÜR EDERİZ**

Hukuk her şeyin üzerinde
olmalıdır.

Aristoteles

Shopier Mağazamız Üzerinden
2/3/4/6 Taksitle
Alışveriş yapabilirsiniz.

OZISIKHUKUKNOTLAR

Instagram Üzerinden Bizi Takip Edip
Merak Ettikleriniz Hakkında Soru
Sorabilirsiniz Teşekkür Ederiz. !

KİŞİLER HUKUKU

Kişi kavramının temelinde “*zimmet*” denilen kavram yatmaktadır. Zimmet sahibi olan herkes kişidir. *Zimmet, hak ve borçlara ehil olmak demektir.* Hak ve borçlara ehil olan her varlığa kişi denir. Zimmet kişi kavramıdır. (Asistan: Bu kavramlar önemli, hoca sınavda genellikle buralardan soruyor.)

İslam hukukunda dolayısıyla Osmanlı hukukunda gerçek kişiliğin yanı sıra tüzel kişilikte kabul edilmiştir. Mesela; devlet, Beytülmal (devlet hazinesi), vakıflar, loncalar, şirketler, dernekler.

GERÇEK KİŞİLERDE KİŞİLİĞİN BAŞLAMASI

Sağ doğmak şartıyla cenin ana rahmine düştüğü andan itibaren kişilik başlar. Cenin eksik vücut ehliyetine sahiptir. Yani cenin bazı haklardan yararlanır, borçlardan sorumlu değildir. Ceninin yararlandığı 4 tane hak var. Bunlar;

1. Soybağı (Neseb hakkı)
2. Mirasçılık hakkı
3. Vakıf lehtarı olma
4. Vasiyet lehtarı olma

Kişiliğin başlaması için sağ doğmak şarttır. Sağ doğum 2 türlü olur.

1. Biyolojik Olarak Sağ Doğum(Gerçek Sağ Doğum): Vücudunun en az yarısı annenin bedeninden ayrılincaya kadar yaşam belirtisi gösteren ceninin sağ doğduğu kabul edilir.
2. Takdiren (Hükmen) Sağ Doğum: Burada bebek ölü doğmuş olduğu halde sağ doğmuş kabul edilir. Bu bir durumda olur. Anneye hamile iken bir müessir fiil yapıldı. (tehdit,

korkutma, ilaç kullandırma gibi) bu durumda bebek ölmüşse, bebek hükmen sağ doğmuş kabul edilir ve bebeğe kalan gurre tazminatı bebeğin mirasçılarına geçer.

GERÇEK KİŞİLERDE KİŞİLİĞİN SONA ERMESİ

Gerçek kişilerde kişilik ölümle sona erer. İslam hukukçuları ölümü 3'e ayırmıştır.

1. Gerçekten Ölüm: Doğal olarak kişinin biyolojik hayatının sona ermesidir.
2. Takdiren Ölüm: Ceninin durumu.
3. Hükmen Ölüm: Mahkeme kararıyla ölüm demektir. Osmanlı Devleti'nde kendisinden uzun süreden beri haber alınamayan, sağ mı ölü mü olduğu bilinmeyen kişilere “*mefkud*” denir. Osmanlı Devleti'nde mefkudlar mahkeme kararıyla hükmen ölü kabul edilir. Mefkud kavramı gaiplikle farklıdır. Gaiplikte kişinin yaşadığına dair kuvvetli deliller vardır oysa mefkud ölümüne daha kesin gözle bakılan bir kişidir. Osmanlı Devleti'nde zaman zaman mefkud ile gaiplik aynı anlamda da kullanılabilmektedir. Mesela 1917 tarihli HAK'ta mefkud kavramı yerine gaip kavramı kullanılmıştır. Mefkudun ölü sayılabilmesi için mahkeme kararı ile ölümüne karar verilmiş olması gerekiyor.
  - Mefkud hâkim tarafından ölümüne hükmedilmeden önce kazanılmış haklar açısından sağ gibi muamele görür. Yani evliliği devam eder, mirası paylaştırılmaz, vekâlet vermişse bu devam eder, sözleşmeleri devam eder.
  - Yeni kazanacağı haklar bakımından ise; mefkud ölümüne mahkemece karar verilmemiş olsa bile ölü gibi kabul edilir. Mirasçı olamaz, kendisine vasiyet edilen şeye de hak kazanamaz. Mesela Afrika'ya safariye gitti, aradan 30 yıl geçti. O sırada babasından miras kaldı. Burada ölü gibi kabul edilir, mirastan pay alamaz.

Mefkudun mahkeme tarafından hükmen ölümüne karar verilebilmesi için belli şartlar gereklidir. (Bu şartlar tartışmalı, biz Osmanlı Devleti'nin resmi mezhebi olan Hanefi mezhebinin görüşünü esas alıyoruz.) Bunlar;

- Kendisiyle benzer yaşta olan kişilerin ölmüş olması lazım.
- Bu tespit edilemiyorsa bu durumda mahkeme tarafından mefkudun ölümüne karar verilebilmesi için mefkudun 90 yaşına ulaşmış olması gerekmektedir. Bu 90 yaş şartı bazı hallerde sıkıntılara yol açıyor. Bu sebeple 1917 tarihli HAK'ta Maliki mezhebinin görüşü kabul edilmiştir. Maliki mezhebine göre kişi gittikten sonra yani ondan haber alınamadıktan itibaren 4 yıl geçmesi ile

mahkemece hükmen ölümüne karar verilebilir. Yani 90 yaşına kadar beklemeye gerek yok. Şafi mezhebi ise mefkudun mahkemece hükmen ölümüne karar verilebilmesi için 7 yıl geçmesi gerekir demiştir. Bu süre içinde mefkuddan haber alınamazsa hâkim evlenmenin feshine karar verir; kadın ölüm iddeti beklemeye başlar. Ancak mefkud 70 yaşına ulaşmadıkça mirası paylaştırılmaz. (Asistan: tarihler önemli, mesela burada 1917'den sonra ve önce farklı değerlendirmeler yapılıyor. Sınavda bu şekilde sorular gelebilir.)

Hâkimin mefkudun ölümüne hükmedebilmesi için;

1917'ye kadar ⇒ 90 yaş (Hanefi mezhebi görüşü)

1917 HAK ile ⇒ Haber alınamamadan itibaren 4 yıl (Maliki mezhebi görüşü)

Mefkudun ölümüne hükmedildiğinde, hüküm tarihinde ölmüş gibi muamele görür; mirası o tarihte açılır ve terekesi o tarihteki mirasçılara intikal eder; eşi bu tarihten itibaren iddet beklemeye başlar. Ölümüne hükmedilen kişinin sonradan sağ olarak dönmesi durumda malvarlığından mevcut olanlar mirasçılardan geri alınır, eşi başkasıyla evlenmişse ikinci nikâh feshedilir. (Bu kısmı asistan derste anlatmadı. Ancak notta eksik olmaması için eklemede fayda gördüm.)

EHLİYET

İslam hukukunda ehliyet kişinin hak ve borçlara ehil olması ve hak ve borç doğurucu hukuki işlemleri kendi iradesi veya fiilleri ile yapabilmesini ifade eder.

Ehliyet 2'ye ayrılır.

1. Vücub Ehliyeti (Hak Ehliyeti)
2. Eda Ehliyeti (Fiil Ehliyeti)

1. VÜCUB EHLİYETİ (HAK EHLİYETİ)

Vücub ehliyeti kişinin hak ve borçlara ehil olması demektir. İslam hukukunda akli ve bedeni gelişimi ne durumda olursa olsun yaşayan her insanın vücub ehliyetine sahip olduğu kabul edilir. Zimmet insanın hayatta olması esasına dayandığı için, zimmet sahibi olan kişiler vücub ehliyetine de sahiptir. İslam hukukçuları vücub ehliyetini 2'ye ayırmıştır.

- a) Eksik Vücub Ehliyeti: Eksik vücub ehliyetine sahip birinci grup cenindir. Cenin sağ doğmak koşuluyla anne rahmine düştüğü andan itibaren eksik vücub ehliyetine

sahiptir. Cenin 4 tane haktan yararlanır. Soybağı hakkı, miras hakkı, vasiyet lehtarı olma ve vakıf lehtarı olma hakkı. Cenin borçlardan ise sorumlu değildir. Bu sebeple eksik vucub ehliyetli diyoruz. Eksik vucub ehliyetine sahip ikinci grup ise kölelerdir. Köleler hayatları boyunca eksik vucub ehliyetine sahiptirler. Çünkü hür değiller, mirasçılık hakları yok, mülkiyet hakları yok.

- b) Tam Vucub Ehliyeti: Hür ve sağ doğan herkes tam vucub ehliyetine sahiptir. Yani cenin ve köle dışında, yaşayan her insan tam vucub ehliyetine sahiptir. Küçük olabilir, ayırt etme gücü olmayabilir, kısıtlanmış olabilir bunlar önemli değil tam vucub ehliyeti var.

2. EDA EHLİYETİ (FİİL EHLİYETİ)

Eda ehliyeti kişinin kendisi için hak ve borç doğuran işlemleri kimsenin izin ve icazetine gerek olmadan yapabilme yetkisidir. İslam hukukçuları eda ehliyetini ikiye ayırmış.

- a) Tam Eda Ehliyeti (Tam Fiil Ehliyeti): *Tam eda ehliyeti, kişinin hak ve borç doğurucu işlemleri kimsenin iznine, icazetine gerek olmadan yapabilmesi demektir. Tam eda ehliyeti için tam ve sağ doğmak yani insan olmak yeterli değildir. Bir takım şartlar gerekiyor. Bunlar;*

- Temyiz kudreti (Ayırt etme gücü): *İslam hukukçularına göre bir kimse iyi kötüden faydalıyı zararlıdan ayırabiliyorsa temyiz kudretine sahiptir. Temyiz kudreti için 7 yaş sınırı vardır. 7 yaşından itibaren temyiz kudretine sahip olunur.*
- Buluğa ermiş olmak: Biyolojik bir olgunluktur. Kişiden kişiye değişebilir. İslam hukukçuları buluğa ermek için sabit bir yaş yoktur, yaş aralığı vardır demişlerdir. *Hanefi mezhebine göre buluğa erebilmek için alt yaş sınırı; kızlar için 9, erkekler için 12'dir. Yani bu yaştan önce hiç kimsenin buluğa erme iddiası hukuken kabul edilmez. Bu yaşa ulaştıktan sonra ne zaman baliğ olmuşsa o zaman fiziki olgunluğa eriştiği kabul edilir. Buluğa ermek için üst yaş sınırı İmameyn'in (Ebu Yusuf&İmam Muhammed) görüşüne göre kızlar ve erkekler için 15'tir. Osmanlı Devleti'nde 1917 yılına kadar bu görüş kabul edilmiş, yani 1917 yılına kadar buluğa ermede üst yaş sınırı kızlar ve erkekler için 15 olarak kabul edilmiştir. (Mecelle'de de İmameyn'in görüşü kabul edilmiştir.) 1917 yılından sonra ise HAK Ebu Hanife'nin görüşünü kabul etmiş. Ebu Hanife'ye göre buluğa ermede üst yaş sınırı kızlar için 17, erkekler*

için ise 18 yaşıdır. (Sorularda 1917 öncesi ve sonrası ayrımına dikkat edin!)

Kişi üst yaş sınırına ulaşmasıyla birlikte biyolojik olarak balığ olmasa bile hukuken balığ olmuş kabul edilir.

Buluğ Alt Yaş

Kızlar ⇒ 9	Erkekler ⇒ 12

Buluğ Üst Yaş

1917'ye kadar (Ebu Yusuf ve İmam Muhammed'in görüşü)	1917 HAK ile (Ebu Hanife'nin görüşü)
Kızlar ve Erkekler ⇒ 15	Kızlar ⇒ 17 Erkekler ⇒ 18

Bu iki unsur (temyiz kudreti+buluğa ermiş olma) evlenme, boşanma gibi aile hukuku işlemleri için yeterlidir. — Bu işlemler bakımından bu iki şartın gerçekleşmesiyle tam eda ehliyeti kazanılır. Yani bu işlemleri kendi başlarına izin ve icazet almadan yapabilirler. Yine ceza hukuku bölümünde de bu iki unsurun tamamlanması cezai ehliyet açısından yeterlidir. *Ama bunlar dışında başka bir işlem yapacaksanız mesela mali konuda bir sözleşme yapacaksanız ya da şirket kuracaksanız işte bu gibi hallerde temyiz kudreti+buluğa ermiş olma ile birlikte üçüncü bir şart daha aranıyor. Bu şart reşit olmadır.*

- Reşit olmak. *Rüşit, kişinin malvarlığını idare edecek akli ve fikri olgunluğa erişmesi demektir. Bu özellikle mali açıdan önemlidir. İslam hukukuna göre kural olarak rüştte yaş sınırı yoktur!!* (Bu sınavda buluğa ermede ki yaş sınırlarıyla çok karıştırılıyor!) Bunun istisnası vardır. Osmanlı Devleti'nde Emval-i Eytam Nizamnamesinde 20 yaş rüştteki sınır olarak kabul edilmiş. Mecellede de bu tartışılmış. Bir de Ebu Hanife rüştteki yaş sınırı 25 demiştir. Ancak Osmanlı'da bu içtihat kabul edilmemiştir. **YANİ KURAL OLARAK RÜŞTTE YAŞ SINIRI YOKTUR!!** (Sınavda buna göre cevap verilecek.)

Anlattığımız 3 unsur (temyiz kudreti+buluğa ermek+reşit olmak) tamamsa bu kişiler tam eda ehliyetine sahip olurlar ve mali yönü olan akitlerde dâhil olmak üzere her türlü hukuki işlemi yapma yetkisine sahip olurlar.

b) Eksik (Sınırlı) Eda Ehliyeti: Bir kişinin temyiz kudreti yoksa o kişi eda ehliyeti bakımından tam ehliyetsiz olarak kabul edilir. Mümeyyiz küçükler, sefiher (israf yapan kişiler), bunaklar (matuhlar), unutkanlık yaşayan kişiler ise eksik eda ehliyetine sahiptirler.

Eksik eda ehliyetine sahip kişilerin hukuki işlemleri 3 grupta incelenir:

- *Mutlak şekilde lehlerine olan ve malvarlığında artışa yol açan işlemleri tek başlarına yapabilirler.* Bu işlemleri hiç kimsenin iznine, icazetine ihtiyaç olmadan yapabilirler. (bağış kabul edebilirler, sadaka kabul edebilirler, vasiyetin ya da bir vâkıfın lehtar olabilirler.)
- *Mutlak şekilde aleyhlerine olan ve malvarlığında azalmaya sebep olan işlemleri hiçbir şekilde yapamazlar.* Eksik eda ehliyetli kişiler bu tür hukuki işlemleri kanuni temsilcilerinin izniyle dahi olsa yapamazlar. Kanuni temsilcileri de bu işlemleri yapamaz. (Bağışta bulunamazlar, sadaka veremezler, vakıf kuramazlar, vasiyette bulunamazlar, borçtan ibra yapamazlar, kefil olamazlar)
- *Hem lehlerine hem de aleyhlerine sonuç vermesi mümkün olan hukuki işlemleri kanuni temsilcilerinin izniyle yapabilirler.* (Satım akdi, kira akdi, şirket kurma gibi)

İnsan Hayatının Ehliyet Açısından Geçirdiği Aşamalar

1. Cenin Dönemi: Ana rahminde teşekkülle başlayıp, doğumla sona erer. Burada cenin eksik vücut ehliyetine sahiptir. Eda ehliyeti hiç yoktur.
2. Çocukluk Dönemi: Doğumdan temyiz çağına kadar olan dönemdir. 7 yaşına kadar olan dönemdir. Burada vücut ehliyeti tam, eda ehliyeti ise hiç yoktur.
3. Temyiz Dönemi: 7 yaşından buluğa erene kadar ki dönemdir. Mümeyyiz küçükler eksik eda ehliyetine sahiptirler.
4. Buluğ Dönemi: Kişinin biyolojik olgunluğa erişmesiyle veya bunun için belirlenen üst yaş sınırını geçmesiyle başlar. Buluğa eren kişi reşit olmamışsa mali yönü olan akitlerde eksik eda ehliyetine sahiptirler. Aile hukuku alanında ise bu kişiler tam

ehliyetli olarak kabul edilirler. Yine cezai ehliyet açısından da tam ehliyetli kabul edilirler.

5. Rüşt Dönemi: Tam eda ehliyetinin üçüncü ve tamamlayıcı unsurudur. Özellikle mali açıdan önemlidir. Kişi rüştte erdikten sonra her konuda tam eda ehliyetine sahip olur. (Mali yönü olan akitler veya diğerleri)

EHLİYET ARIZALARI (EHLİYETİ ORTADAN KALDIRAN VEYA SINIRLANDIRAN HALLER)

İslam Osmanlı hukukuna göre ehliyeti sınırlandıran 7 durum vardır.

1. Akıl Hastalığı
2. Akıl Zayıflığı
3. Ölüm Hastalığı
4. Sarhoşluk
5. Sefahat (İsraf)
6. Borçluluk ve İflas
7. Kölelik

İslam hukukunda ehliyeti arızalanan kişilere yani kısıtlanan kişilere “**mahcur**” denilir. Mahcur kısıtlı kişi demektir.

Bu ehliyet arızalarının bazılarında kişinin kendisinin veya üçüncü kişilerin hiçbir katkısı yoktur. Bu tür ehliyet arızalarına “**semavi ehliyet arızaları**” denir. Akıl hastalığı, akıl zayıflığı, ölüm hastalığı, kölelik gibi. Bu arızalar kendiliğinden oluyor.

Bazı ehliyet arızalarında ise kişinin kendisinin veya üçüncü bir kişinin müdahalesi vardır. Bu tür ehliyet arızalarına ise “**müktesep ehliyet arızaları**” denir. Sarhoşluk, sefahat, borçluluk ve iflas gibi.

1. AKIL HASTALIĞI

Kişi tam akıl hastası ise, yani sürekli akıl hastası hiçbir şekilde düzelme ihtimali yok. Bu durumda ayırt etme gücü yoktur, bu sebeple eda ehliyeti hiç yoktur. Tam akıl hastalarının hiç ehliyeti yoktur, cezai ehliyetleri de yoktur. Bunlar tam ehliyetsizdir.

Kişi geçici akıl hastası ise, belli zamanlarda nöbet geçiren, diğer zamanlarda ise normal insanlar gibi düşünüp davranan kimseler geçici akıl hastası olarak nitelendirilirler. Bu kişiler

nöbet sırasında tam ehliyetsizken, normal zamanlarda tam eda ehliyetine sahiptirler ve cezai sorumlulukları da vardır.

2. AKIL ZAYIFLIĞI

Akıl zayıflığı akıl hastalığından farklıdır. İslam hukukçularına göre bir kimsenin ne yaptığı ne ettiği belli değilse, sözleri ve fiilleri birbiriyle tutarlı değilse, anlayışı eksikse, şuuru bulanıksa ya da çok saf bir kişiyse bu kişiler akıl zayıflarıdır. Bunların eksik eda ehliyetleri vardır.

3. ÖLÜM HASTALIĞI (MARAZ'ÜL MEVT)

Ölüm hastalığı, bir kimseyi normal işlerini yapmaktan alıkoyan ve en geç bir yıl içinde ölümle sonuçlanan hastalıktır. Uzun süre devam eden hastalıklarda ise hastalıkta zaman içinde bir şiddetlenme olursa son bir yıl ölüm hastalığı olarak kabul edilir. Mesela bir kişi 10 yıldan beri hasta 10. yılda öldü işte bu durumda son 1 yıl ölüm hastalığı olarak kabul edilir. Bir kişinin yaşarken ölüm hastası olup olmadığı belli olmadığı için öldükten sonra geriye dönük olarak son 1 yıl içindeki hukuki işlemleri geçersiz kabul edilir, bu işlemler iptal edilir.

Ölüm hastasının yaptığı işlemler alacaklılarına ve mirasçılara zarar verebilir. Bu nedenle ölüm hastasının yaptığı işlemlere belli kısıtlamalar getirilmiştir. Bunlar 5 başlık altında toplanır. **(Bunların sınavda çıkma ihtimali çok fazla!!!) *****

- Ölüm hastasının alacaklısı ya da mirasçısı yoksa bütün işlemleri geçerlidir. Yani son 1 yıldaki işlemleri iptal edilmez, geçerlidir. (Örneğin; çok zengin bir kişi ölüm hastası olmuş, mirasçısı da alacaklısı da yok, bu durumda bütün işlemleri geçerlidir.)*
- Ölüm hastasının alacaklıları varsa, yani birilerine borcu var. Ölüm hastasının borcu varsa ve buna rağmen bir başkasına yüklü miktarda bir bağışta bulunmuşsa yani kazandırıcı herhangi bir işlemde bulunmuşsa bu durumda ölüm hastasının son 1 yıl içinde yaptığı bu işlemlerin geçerliliği alacaklısının icazet vermesine bağlıdır.*
- Ölüm hastasının mirasçıları varsa, yabancılara (mirasçı olmayanlara) yapmış olduğu bağışlama(hibe), vasiyet, vakıf gibi kazandırıcı işlemleri terekenin 1/3'ü ile sınırlıdır. Terekenin üçte birini aşan kazandırıcı işlemler ancak mirasçıların icazeti ile geçerli hale gelir. Mesela ölüm hastasının 300.000 malvarlığı var, gitti 200.000'ini bağışladı. Burada 300.000'in 1/3 ü olan 100.000'i geçen kısım geçersizdir. Yani yapılan 200.000'lik bağışın 100.000'lik kısmı geçerlidir, diğer 100.000'lik kısmı geçersizdir. Yani bu durumda 200.000 mirasçılara kalır, 100.000 bağışlanmış olur. Ancak mirasçılar bu aşan kısma icazet verirlerse bu kısımda geçerli olur.*

Notun Devamı İçin ...

ozisikhukuknotlar ▾

72
gönderi

9.897
takipçi

2.398
takip

☆ ÖZİŞİK KIRTASIYE ☆
Hukuk Hizmeti
⚖️ Hukuk Fakültesi Ders Notları Bilgi & Sipariş ⚖️
💎 DM & Whatsapp 💎
🔻🔻 Shopier Magaza Siparis Linki 🔻🔻
🔗 shopier.com/Ozisikkirtasiye

0 505 346 19 98

**DERS NOTLARINI
SİPARİŞİ İÇİN
ULAŞABİLİRSİNİZ**